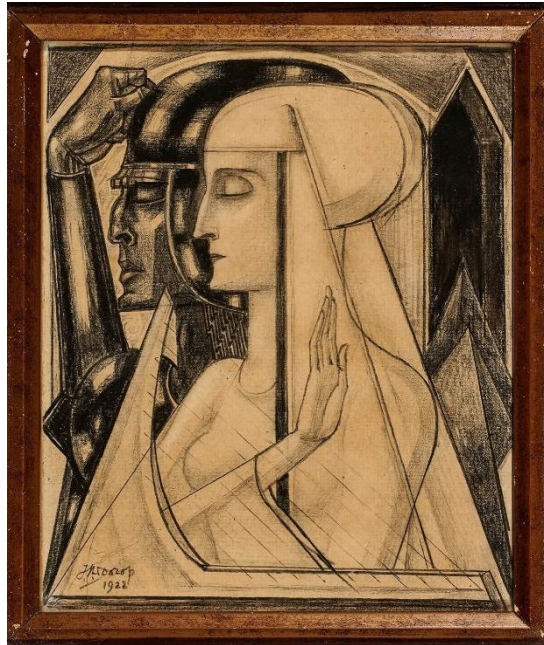

Zondag 2 november 2025

Oorlog en Vrede

Laaghangend fruit (3)

**Opening expositie
Twaalf Verhalen van Vluchtelingen**

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Zoveel moeilijker dan het winnen van een gewelddadige oorlog is het winnen van een rechtvaardige en duurzame vrede. En toch is vrede iets waar ieder mens zich, te beginnen in zijn of haar eigen omgeving, naar uit kan strekken. In Romeinen 12,18 lezen we dat de apostel Paulus schrijft: 'Stel, voor zover het in uw macht ligt, alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven.' Dat betekent niet dat je altijd maar alles moet goedkeuren, maar ook niet dat het altijd wijs is om je gelijk te willen halen. Kun je ook ploegen met een zwaard? Deze preek, in een dienst waarna de expositie 'Twaalf verhalen van vluchtelingen' werd geopend, over oorlog en vrede is de derde preek bij het jaarthema 2025/2024 Laaghangend fruit.

Schriftlezing Oude Testament: Micha 4, 1-4

Tweede Schriftlezing: Galaten 5,22

Schriftlezing Evangelie: Johannes 14, 27-31

Prediking

Gemeente van Christus,
zou je van de onderdelen van drones en raketten ploegijzers kunnen maken? Of door omsmelting misschien snoeimessen? Letterlijk waarschijnlijk niet, en als het al zou lukken is er nog niets opgelost. Zou het een kwestie van geldstromen en budgetteren zijn? Of moeten mensen iets heel anders leren als het om de vrede gaat? Gaat het er om geldstromen op weg naar wapens, om te buigen in de richting van vreedzame doeleinden? We zijn nu het precies het tegenovergestelde aan het doen. Was het maar een louter politiek probleem! Wapens zijn zo weer gemaakt en gekocht, en als je echt boos bent, kan een baksteen of een stok in je hand in een oogwenk een dodelijk wapen worden. Waar het om zal gaan is een andere mentaliteit, niet alleen bij jou, maar ook bij die ander.

Hoe krijg je in 's hemelsnaam dat voor elkaar? Hoe kun je daar samen naar toe groeien? Ondenkbaar, dat geen mens ooit niet meer zou weten wat oorlog is. Hoe kwamen Israëls oude profeten toch bij dit wonderlijke visioen? Waarom zouden wij, die na al die eeuwen vinden dat wij het allemaal beter weten dan vroeger, vandaag nog zulke vreemde dromen koesteren? De kerk bestaat bij gratie van deze paradoxale denkbeelden. Maar geloven ze in een kerk dan dat je kunt ploegen met een zwaard? We zullen onszelf in deze grillige wereld toch moeten verdedigen?

Agressie heeft een functie. Kracht, nagels en tanden, ze zijn in het dierenrijk biologisch te analyseren als onmisbaar voor succesvolle soorten en individuen. Ook een waakzame intuïtieve geest, kritisch, alert en bedacht op bedreiging en gevaar, gemotiveerd om zo nodig van zich af te bijten, kan, psychologisch gesproken, niet worden gemist wanneer het individu zichzelf, ook te midden van de eigen soortgenoten, al is het op het schoolplein, staande wil houden.

Des te wonderlijker is dat visioen uit het boek Micha dat we hebben gehoord (en dat ook voorkomt in Jesaja 2)! Het vreemde is dat een diep verlangen van alle tijden wordt vertolkt, terwijl er geen regering ter wereld in staat is een dergelijke politiek van louter vrede in de praktijk te brengen. Als het gaat om de menselijke natuur heeft het principiële pacifisme een groot probleem. Mensen hebben een driftleven, en dat heeft een functie. Wie nooit van zich afbijt, mist een noodzakelijke psychische stevigheid. Of laten we eens naar de biologie zelf kijken. Er sterven voortdurend soorten uit, momenteel gemiddeld meer dan een soort per dag. Nu komen er ook wel weer soorten bij. Maar een diersoort handhaaft zichzelf alleen in zoverre als de capaciteiten in voldoende mate aanwezig zijn om zich werkelijk aan te passen aan de omgeving, voor zichzelf op te komen, zich te voeden en te verdedigen, en zodoende in de context van een bepaalde niche levensvatbaarheid mogelijk te maken. Samenlevingen die wat voorstellen maken voor het handhaven van een bepaalde interne orde gebruik van geweld. We hebben niet voor niets politie, en om chaos en onrecht te voorkomen is dat ook in je eigen volk nodig. Maar tussen volken leiden spanningen regelmatig, van tijd tot tijd, tot oorlog. Dat is altijd zo geweest. Telkens weer zijn daardoor stromen van vluchtelingen op gang gekomen. Mensen vluchten, niet alleen voor het geweld zelf, het incidentele daarvan, maar ook voor structurele onderdrukking, honger en armoede, daarmee samenhangend. Meestal ook, heeft de partij die bewust koos voor de oorlog de redenen om dit te doen met fraaie frasen omkleed, godsdienstig, ideologisch dan wel economisch, of er moet iets worden 'rechtgezet'. Altijd bestaan er wel historische redenen om anderen aan te vallen, om je agressief te gedragen. Het verleden is een overvol arsenaal van onrecht dat zomaar aanleiding kan geven tot nieuw geweld. Groepen mensen verdringen elkaar als het gaat om de ruimte om te leven. En nu staat hier in dat profetenboek Micha die droom van een tijd dat geen mens meer zal weten wat oorlog is.

Vele lezers hebben zich verbaasd, niet alleen over het weinig, menselijk gesproken, realistische, maar ook over de plaatsing van dit vredesvisioen in het verder zo sombere profetenboek Micha.

Het gebrek aan samenhang met de rest van de tekst roept vragen op. Dat is begrijpelijk. Schijnbaar zonder enige aanleiding of verklaring komt hier ineens dat schitterende beeld van de berg Sion als de plaats vanwaar de leefregels van God betreffende gerechtigheid en vrede uit zullen gaan en die stad Jeruzalem als ontmoetingsplaats van vrede, waar Gods woord, gekoesterd in de liturgie van de tempel, eindelijk verstaanbaar klinkt voor de buitenwacht, voor alle volken der aarde.¹ Micha geeft stem aan een tijdloze, een diep gekoesterde, menselijke droom, een verlangen dat kwetsbare mensen delen met een eeuwige God als overstijgende perspectief, ja, als uitgangspunt van gerechtigheid voor allen. U weet, op een muur naast het grote gebouw van de Verenigde Naties in New York, wonderlijk genoeg in de jaren vijftig door Sovjet Rusland geschonken, staat die tekst voor een deel afgebeeld: zwaarden tot ploegscharen, speren tot snoeimessen. En het beeld van een geweldig sterke kerel met een grote hamer die daar bezig is om een zwaard om te smeden tot een ploegijzer, een wonderlijk beeld.

Laten we dit nooit vergeten. Ook in het land van de vijand leven mannen, vrouwen en kinderen als wijzelf, die zelf ook lijden onder de geweldsexplosies en een dwingende cultuur tot resultaat hebben. Zelfs ruwe en gewelddadige systemen uit het verleden, zoals de Romeinse, kenden wel degelijk het verlangen naar vrede. De Pax Romana, was een door Rome opgelegde, een met wapens afgedwongen vrede waarvan, ondanks alle geweld, in zekere zin in het hele Middellandse Zee gebied ook werd geprofiteerd, bijvoorbeeld door de aanleg van wegen en havens en in handelsbetrekkingen. Tot in onze streken werden de vruchten van de Romeinse beschaving geplukt. Tot op de dag van vandaag gaat vrede vaak met afdwingen gepaard, anders zouden wij geen wapens nodig hebben. Maar wat is vrede zonder gerechtigheid? In de zin van het visioen dat wij gelezen hebben is vrede zoveel meer dan 'geen oorlog'! Ik denk dat hier de sleutel ligt die past op het slot van dit moeilijke raadsel van oorlog en vrede. Gerechtigheid kan niet worden gemist.

Het is een menselijke droom. De profeten van Israël geloven dat het God droom is. Die ruimte voor ieder mens om te leven, zogezegd onder je eigen boompje, je eigen wijnstok, je eigen huisje in de ruimte die je nodig hebt, zonder een ander kwaad te doen. Wanneer Gods gerechtigheid werkelijk gaat functioneren, kan zegen niet beperkt blijven tot de heilige

¹ Micha 4, 1-3 lijkt enorm op Jesaja 2, 2-4. De twee profeten waren tijdgenoten aan het einde van de 8e eeuw v.Chr. Sommigen denken dat in het boek Micha ook de tegenstanders van Micha aan het woord komen en dat deze tegenstanders hier in antwoord op de boeteprediking van Micha heilswaarden van Jesaja gebruiken. Dan is het dus een soort dialectiek.

berg van Israël. Dan breekt die berg in het visioen open als een vulkaan stroomt gerechtigheid de wereld in. Zoals men zich het Paradijs voorstelde, omgeven door een stroom, stelt de profeet zich hier een soort herstelde paradijselijke situatie voor. Oorlog is niet langer nodig. Maar dan zal het gaan over zorgen voor elkaar. Omzien naar anderen. Het kan dan niet anders dan gaan om wegen van licht gedragen door een diep gedeeld verlangen van mensen elkaar werkelijk te ontmoeten en in de ogen te kijken. Een bereidheid van elkaar te leren kan dan niet worden gemist, maar die is er dan ook. Kortom, er is een visioen van een zo overstelpende gerechtigheid Gods dat de volken der aarde er niet meer onderuit komen en gaan meedoen, ook al hebben ze hun eigen goden, ook al hebben ze eigen cultuur, hun eigen prioriteiten.

Jeruzalem als middelpunt van vrede, hoe is het mogelijk? Wij die de gruwelijke geweldsbeelden op ons netvlies dragen, kunnen ons dat niet voorstellen. Jeruzalem als middelpunt van de aarde is niet zo'n gekke gedachte. Immers in het antieke wereldbeeld is Jeruzalem de plaats waar Azië, Afrika en Europa bij elkaar komen. Op oude kaarten worden de drie toen bekende werelddelen wel als een enorme klaver drie afgebeeld, met Jeruzalem in het midden. Toch is het ook voor Israël zelf een bijna niet te bevatten beeld. Wat de volken in dit visioen drijft is niet zozeer Israël, of de tempel, iets particuliers, maar de vrede zelf. In dit visioen gaan de volkeren op bedevaart om de vrede te leren. Het is dus niet zo dat de volken door inspanningen van Israël tot andere gedachten komen of zouden worden bekeerd. Het is in deze droom zelfs niet zo dat God de wapens der volken vernietigt. Nee, zelf zullen ze van die wapens af willen en ze vernietigen om er landbouwwerktuigen van te maken. In Gods leefregels zullen zij aanwijzingen vinden hoe je dat moet doen. Zo wordt God zelf, tenslotte, gedefinieerd als een onuitputtelijke bron van gerechtigheid waarin mensen en volken een krachtige relativering vinden van hun motieven tot gewelddadigheid. Dat is nog eens een fundament voor internationaal, ja supranationaal recht.

Jeruzalem als middelpunt, dat kennen we, jawel, maar dan als middelpunt van eindeloos conflict. Dat is de menselijke praktijk. Wat zou het geweldig zijn als Jeruzalem werkelijk een open stad kon zijn, een plaats van ontmoeting voor mensen uit alle streken. De Joden zouden er hun hoofdstad moeten kunnen hebben, hun woningen, hun synagogen en hun veiligheid. Maar ook Moslims zouden daar moeten kunnen bidden waar zij maar willen en christenen van alle soorten die er zijn gun ik hun oeroude kerken. Palestijnen zouden zich welkom thuis mogen heten en vanuit Jeruzalem zichzelf besturen. Sterker nog, waarom zouden Hindoes en Boeddhisten, en ik kan alle geloven van de wereld

niet opnoemen, maar waarom zouden mensen van alle geloofsovertuigingen en atheïsten geen inspiratie kunnen vinden in Jeruzalem als het werkelijk een stad van ontmoeting omwille van vrede zou zijn?

Ik geloof dat de tekst uit Micha die wij gelezen hebben, pleit voor een metaniveau, van overstijgen van de pijnlijke kanten aan die verschillen, omwille van de godsidee zelf die juist dan, wanneer en waar dit gebeurt, de vrede aan mensen kan geven. In de praktijk zie ik Jeruzalem dan in gedachten als een veelkleurig groot openlucht museum en conferentieoord, waarin de hele wereldgeschiedenis herkenbaar is, niet met het doel om eindeloos argumenten op te diepen om elkaar te gaan bestrijden, maar om juist in zelfbewustzijn, omgeven door de sporen van de strijd, en om in alle nederigheid de vrede zelf te leren. Die nederigheid wordt alleen gevonden in werkelijke eerbied voor het mysterie van het leven zelf. In deze lijn gedacht staat het gebouw van de Verenigde naties in New York op de verkeerde plaats. Want tot welke stam of taal jij ook hoort, je doet er als wereldburger goed aan te bedenken: Hoezeer ik mijzelf van tijd tot tijd ook moet verdedigen tegen welke vijand dan ook: God wordt niet gevonden in mijn grootse overwinning op mijn vijand. God wordt gevonden in de liefde. Het kost ons moeite en er is veel tijd voor nodig om deze wijsheid te laten groeien, maar het bestaat. Geloof het, mensen kunnen ploegen met een zwaard. Amen.

Uitzending en zegen

Als u vanhier gaat, draag de zegen van de Eeuwige met u mee waar u, waar jij ook gaat en durf te geloven dat je die zegen door kunt geven. Liefde is niet aan plaats gebonden. Telkens weer worden wij samengeroepen, om uitgezonden te worden die lastige wereld in. Juist daarom is het begonnen. In Gods perspectief mag het uitlopen op vrede

De Heer zegene u en behoede u;
de Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
de Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Afbeelding voorzijde: Oorlog en vrede, Jan Toorop 1922.

